

Dr Radojica BARBALIĆ
Rijeka

Sjećanje na jednog našeg pomorca - astronoma

U časovima kada smo se krajem prošle i početkom ove godine nadali da ćemo uspjeti vidjeti Kohoutekovu repaticu, mnogi su se prisjećali poznatog našeg astronoma i popularizatora ove nauke prof. Otona Kučere i prilika već davno pred Prvi svjetski rat, kada je Hallejeva repatica u širokim masama prouzrokovala iznenađenja, panike i nagovještala »smak svijeta«.

I u današnjim ovim časovima, među krugovima primorskih pomoraca, pogotovo krajeva između Kostrene i Bakra, oživjelo je sjećanje na jednog kostrenjskog pomorca, kap. Mate Ivana Randića, poznatog barbe Jovanina, jer je on upravo u doba pred Prvi svjetski rat sa zanimanjem i studiozno prišao upoznavanju i

proučavanju zvjezdanog sistema i upoznavanju širokih masa Halleyevom repaticom.

A životni put barbe Jovanina doista je interesantan. Rođen u Kostreni sv. Barbare 11. veljače 1853. godine pošao je nakon završetka pučke škole putem koji je uobičajen kod generacija u ovom ubavom pomorskom mjestu. Pošao je na more, ukrcavši se već kao dječak na kostrenjske jedrenjake duge plovidbe. Samouk, prirodno bistar, sklon školi i knjizi, već 1875. godine polaže ispit poručnika, a 1877. god. ispit kapetana duge plovidbe. Plovio je nakon toga kao poručnik na riječkim jedrenjacima barku »Ruma«, »Nereo O.« i »Jenny«.

Propadanje jedra i stvaranje plovidbe na mehanički pogon, među mladim pomorcima stvara kurs odlaska na nove puteve životnog poziva. Neki napuštaju more, neki traže zaslužbu u pomorsko-upravnoj službi, a mnogi odlaze u strani svijet, u Ameriku, istočnu Evropu i na Sueski kanal, gdje su se pružale mogućnosti ukrcanja na druge brodove. Pa tako, barba Jovanin nakon što se iskrao sa barka »Jenny« uspio je 1882. godine dobiti službu pri društvu Sueškog kanala, gdje je kao peljar proveo preko trideset godina. U plovidbi brodovima noću iz Port Saida prema Suezu i natrag, znao se — kako je često pripovijedao — osvrnuti na zvjezdano nebo, proučavati položaje zvijezda tokom godišnjih doba i počeo je pratiti naučnu i popularnu literaturu. Njegov interes za astronomiju, bio je poznat u krugovima uprave Sueškog kanala toliko da je 1909. godine postao članom Socièté Astronomique de France. No kap. Jovanin, kao veliki prijatelj prirode, kroz svo vrijeme što je boravio na kanalu, znao je slati Prirodoslovnom muzeju u Zagrebu razne nalaze iz predjela kanala, pratio je već tada popularni časopis »Priroda« i godinama bio je članom Hrvatskog prirodoslovnog društva. Čitamo u starim kraljevičkim, riječkim i zagrebačkim dnevnicima, da je često slao priloge za čitaonicu i školu u rodnoj Kostreni, a i novčano potpomagao Društvo sv. Ćirila i Metoda za Istru, u njegovim domoljubnim nastojanjima.

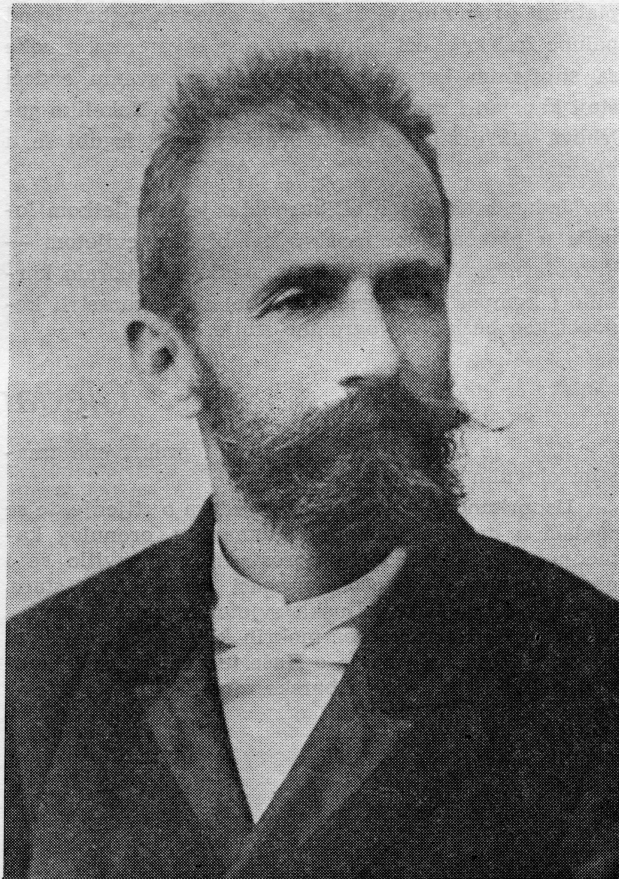
1910. godine povodom pojave Halleyeve repatice održao je u klubu društva Sueškog kanala u Ismailiji predavanje o repatici, koje je bilo evidentirano i u evropskoj tadašnjoj štampi.

Upravo nakon Sarajevskog atentata došao je na odmor u Kostrenu sa obitelji i ovdje ostao tokom cijelog rata, a duže vremena proveo je u Karlovcu, gdje mu se sin nalazio u vojsci. Za boravka u Kostreni živo se interesirao za rad Narodne čitaonice i za amatersku kazališnu družinu čitaonice napisao dvije komedije

»Smušena grofica« i »Na kupalištu u Kostreni«, koje je štampao u vlastitoj nakladi i čiji se rijetki primjerci mogu još uvijek naći kod bibliofila u Kostreni. Jasno, komedije nemaju književnu vrijednost, ali su značajne za poznavanje kulturnih prilika u našim primorskim mjestima u vremenima pred Prvi svjetski rat.

Po svršetku rata vraća se u Ismailiju, gdje je umro 9. siječnja 1932. godine.

Njegovu smrt komemorirala je tadašnja sušačka štampa, a časopis »Priroda« iste je godine u rubrici o vijestima objavio kratki nekrolog u kojemu ističe da je barba Jovanin bio veliki prijatelj prirodnih nauka i da se živo interesirao za napredak prirodoslovne nauke u svojoj domovini.

Kap. Mate Ivan Randić (12. 2. 1853, Kostrena sv. Barbara 9. 1. 1932, Ismailia — Egipat)

Bibliografija

Godišnjak pomorskog muzeja u Kotoru

Potkraj prošle godine izišla je iz štampe (Knjiga XXI) »GODIŠNJAK POMORSKOG MUZEJA U KOTORU«, za 1973. godinu.

Objavljeno je deset stručnih i naučnih radova i tri prikaza na 218 stranica.

Od stručnih i naučnih priloga zapaženi su radovi »Borbe Peraštana s gusarima u XVII i XVIII stoljeću« (dr. Cvito Fisković), »Knjiga mletačkih dokumenata o pripadnicima plemena Nikšići nastanjenih u Risnu« (prof. Ignjatije Zloković). Ostali vrijedni prilozima sadrže ove rasprave: »Za Petra Markovića i Krsta Ćorka nema podataka u španjolskim arhivima« (Miloš I. Milošević), »Hercegnovski Vladislavići« (Maksim Zloković), »Kotorsko pitanje 1806. godine« (A. L. Šapiro), »Ribarske poste u Kotorskom i Risanskom zalivu« (Vladimir Uljarević i Antun Tomić), »Boka Kotorska i narodni preporod

u Dalmaciji« (Andrija Dabović), »Vojnogeografski položaj Boke Kotorske kao pomorske baze« (dr. Milenko Tesić), »Ekonomski značaj ortodromske i meteorološke navigacije« (Miloš Š. Lipovac) i »Pregled bibliografije udžbenika i drugih stručnih djela, rasprava i članak iz oblasti pomorstva« (Antun Botrić).

Ova vrijedna publikacija izlazi neprekidno dvadeset i jednu godinu pod uredništvom prof. Ignjatije Zlokovića nastavljajući štampanje priloga iz pomorske prošlosti Boke Kotorske i Crnogorskog primorja. Posljednji »GODIŠNJAK« potvrđuje i ranije iscrpno i dokumentirano osvjetljavanje prošlosti pa i novijih zbivanja na ovom području, otkrivajući kako su ovdje uvijek bile bogate manifestacije života i kako ih treba savjesno prikazati i sačuvati od zaborava.

Kap. Ivo Šišević